

سیاست خارجی آمریکا در خلیج فارس

(از جنگ جهانی دوم تا خروج انگلستان از منطقه)

عبدالرضا کلمرزی

■ سرشناسه: کلمرزی، عبدالرضا، ۱۳۶۴ ■ عنوان و نام پدیدآور: سیاست خارجی آمریکا در خلیج فارس از جنگ جهانی دوم تا خروج انگلستان از منطقه/ عبدالرضا کلمرزی ■ مشخصات نشر: تهران، انتخاب، ۱۳۹۴ ■ مشخصات ظاهری: ۳۳۱ ص. ■ شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۳۲۶-۴۹-۷
■ وضعیت فهرست نویسی: فیپای مختصر ■ یادداشت: این مدرک در آدرس <http://opac.nlai.ir>
قابل دسترسی است ■ شماره کتابشناسی ملی: ۳۷۶۸۴۶۸

نشر انتخاب

ناشر دانشگاهی و عمومی

سیاست خارجی آمریکا در خلیج فارس
(از جنگ جهانی دوم تا خروج انگلستان از منطقه)
عبدالرضا کلمرزی

|حروفچینی نوژن گرافیک| چاپ و صحافی: موسسه مهراد|

|چاپ اول ۱۳۹۴| شمارگان ۱۰۰۰ جلد |

|شابک ۹۷۸-۶۰۰-۷۳۲۶-۴۹-۷|

حق چاپ محفوظ است

خیابان ۱۲ فروردین، خیابان شهدای ژاندارمری، شماره ۱۲۶، طبقه چهارم

nashreentekhab.com

nashreentekhab@gmail.com

۹	مقدمه
---	-------

بخش اول سیاست‌های ایالات متحده آمریکا در ایران

۱۱	فصل اول: مبانی نظری
۱۲	مطالعه سیاست‌های آمریکا در قالب الگو
۱۸	قانون تعطف پذیر و آزادی‌های فردی و اجتماعی
۱۹	سیاست اقتصادی آمریکا
۲۲	دولت سیاسی آمریکا
۲۵	فصل دوم: اهداف آمریکا در ایران
۲۵	اهمیت ژئوپلیتیک و استراتژیک خلیج فارس
۲۹	تحولات سیاسی و اقتصادی ایران در قرن بیستم
۳۱	اهداف آمریکا در ایران
۴۷	فصل سوم: دوره‌های حضور ناآرامی متحده آمریکا در ایران
۴۷	دوره اول: ایالات متحده آمریکا از ابتدا تا جنگ جهانی دوم
۴۸	دوره دوم: ایالات متحده آمریکا از جنگ جهانی دوم تا سال ۱۹۷۱ میلادی
۶۰	سیاست تعلل و جانب‌داری منفی
۶۵	سیاست شرکت فعال و جانب‌داری مثبت
۱۰۹	دکترین آیزنهاور و ایران
۱۲۱	لیندون جانسون و جابجایی کانون توجه
۱۲۴	فعالیت‌های امنیتی آمریکا در ایران
۱۲۸	رابطه‌ی بین فعالیت‌های اقتصادی، سیاسی و امنیتی آمریکا
۱۳۰	جمع‌بندی سیاست‌های اقتصادی، سیاسی و امنیتی آمریکا در ایران
۱۳۶	نتیجه‌گیری بخش اول

بخش دوم سیاست‌های آمریکا در کشورهای منطقه خلیج فارس به جز ایران

۱۳۹	فصل اول: مروری کوتاه بر تحولات منطقه‌ی خلیج فارس در قرن بیستم
۱۴۱	ورود فعال ایالات متحده به خلیج فارس
۱۴۷	فصل دوم: شناخت تاریخی کشورهای حوزه خلیج فارس
۱۵۰	شکل‌گیری دولت‌ها در خلیج فارس

۱۵۴	مسأله مشروعیت
۱۵۵	تهدیدها و ناامنی های منطقه ای
۱۵۷	ماهیت رژیم های سیاسی منطقه
۱۵۸	کشف نفت
۱۶۰	ضعف فناوری و تکنولوژی منطقه
۱۶۲	جنگ جهانی دوم و تغییر در تمام عرصه ها
۱۶۹	نیل سوم: سیاست های ایالات متحده آمریکا در منطقه
۱۷۶	امریکا و مسأله اتحاد با عربستان
۱۸۱	ناسیونالیسم و سیاست آمریکا در قبال آن
۱۹۱	ترداتای جولای ۱۹۶۸ در عراق و حوادث پس از آن
۱۹۸	کویت
۲۰۱	بحران کویت - سال ۱۹۶۱
۲۰۵	جنگ داخلی یمن و سیاست آمریکا در قبال خلیج فارس
۲۰۹	جنگ سال ۱۹۶۷ و آمریکا
۲۱۵	آمریکا و مسأله خروج بریتانیا از خلیج فارس
۲۲۴	سیاست نیکسون - کسینجر
۲۲۴	زمینه ها
۲۲۶	قدرت رو به افول انگلستان
۲۲۸	قدرت رو به افزایش ایران
۲۳۰	تحولات منطقه در سالهای ۱۹۶۷ تا ۱۹۶۹ م
۲۳۱	سیاست دوستونی آمریکا در خلیج فارس
۲۳۹	اسرائیل، ستون دوم یا ستون سوم؟
۲۴۲	واکنش واشنگتن در برابر تحولات خلیج فارس در سال های پایانی حضور انگلستان
۲۴۴	تأسیس امارات متحده عربی
۲۴۹	رابطه با کویت و پیوند آن با دیگر کشورهای خلیج فارس
۲۷۴	تصمیم گیری در سیاست خارجی آمریکا در ارتباط با خلیج فارس
۲۸۲	نتیجه گیری بخش دوم

پیوست.....	۲۸۵
پیوست ۱: نامه هری ترومن به مصدق و همچنین نامه مصدق به هری ترومن.....	۲۸۵
پیوست ۲: نامه آیزنهاور به مصدق.....	۲۹۰
پیوست ۳: دکترین آیزنهاور در ۵ ژانویه ۱۹۵۷.....	۲۹۳
پیوست ۴: رئیس جمهور های آمریکا از جنگ جهانی دوم تا سال ۱۹۷۴.....	۳۰۴
منابع و مآخذ.....	۳۰۵
تصاویر.....	۳۱۷
نمایه.....	۳۳۵

مقدمه

منطقه خلیج فارس در طول تاریخ دیرپایش از اهمیت ویژه ای برخوردار بوده و هنوز نیز چنین است. چه در روزگار باستان که قدرت های دریایی بین النهرین برای ارتباط با جهان دوردست، یعنی چین و ماچین و هند و تأمین مایحتاج خویش به آن وابسته بودند و امپراتوری های بزرگ همچون هخامنشیان و ساسانیان برای سلطه کامل بر آن برنامه داشتند و چه در روزگار بعد از اسلام که حکومت های ایرانی همچون صفویه، افشاریه و زندیه هراز چند گاهی کشتی های ایرانی را روانه آبهای آن می کردند و برای سلطه بر آن سرباز قربانی می کردند.

با ورود به عصر جدید نیز اهمیت خلیج فارس نه تنها کم نشد بلکه روز به روز بیشتر و بیشتر شد به طریقی که قدرت های فرامنطقه ای همچون پرتغالی ها، انگلیسی ها، هلندی ها، فرانسوی ها، روس ها و آلمانی ها وارد این منطقه حساس شدند و نه تنها با مردم و حکومت های این منطقه بلکه با خلیج فارس نیز در افتادند. آخرین قدرت فرامنطقه ای که وارد خلیج فارس شد ایالات متحده آمریکا است که البته ورود او با اوج اکتشافات نفتی و اعطای امتیازهای کلان همراه بود.

ترکیبی از ویژگی های ژئواستراتژیک، ژئوپلیتیک و ژئواکونومیک باعث شد که این قدرت فرامنطقه ای با سرعت فزاینده ای پایه های حضور خویش را در این منطقه محکم کند و تا کنون نیز چنین بوده است. از زمان ورود ایالات متحده به منطقه تا کنون هیچ حادثه و یا رخدادی را نمی توان یافت که آمریکا به گونه ای در آن نقش نداشته باشد. جنگ های سه گانه خلیج فارس، حضور نظامی در افغانستان و عراق، اجرای نوظهور داعش از مهم ترین تحولاتی هستند که حضور آمریکا در آن ها چشمگیر است. بنابراین مطالعه سیاست های ایالات متحده در منطقه یکی از اولویّت های پژوهشی است که هم باید مورد توجه جامعه آکادمیک ما و هم حوزه سیاست ما باشد اما با وجود این هنوز داسی های فراوانی در این زمینه احساس می شود.

قریب به اتفاق مطالعات صورت گرفته در ارتباط با سیاست های ایالات متحده در منطقه خلیج فارس از سوی پژوهشگران علوم سیاسی و حول سیاست های این کشور بعد از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی در سال ۱۹۹۰ میلادی است. پژوهش های انگشت شماری که به برهه زمانی پیش از این پرداخته اند بیش از آن که به بسترها و زمینه های حضور این قدرت در منطقه بپردازند تنها به کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲/۱۹۵۳ پرداخته اند. علاوه بر این، مطالعه

تطبیقی سیاست های ایالات متحده در دیگر کشورهای منطقه خلیج فارس نیز چندان مورد التفات مطالعات قبلی نبوده است. بنابراین پژوهش پیش روی بر آن است تا اولاً دید سیاسی و تاریخی را با هم تلفیق کند و در ثانی تمرکز خویش را معطوف به دوره ای کند که کمتر بدان پرداخته شده است، یعنی از جنگ جهانی دوم تا دههٔ اوّل ۱۹۷۰؛ ثانیاً در کنار تحلیل سیاست های مختلف این قدرت فرامنطقه ای به بسترها و زمینه های حضور و ماندگاری ایالات متحده در منطقه نیز توجه کند و رابعاً به دلیل پیوند ناگسستنی تحولات کشورهای منطقه خلیج فارس با یکدیگر از یک سو، و از سوی دیگر تأثیر و تأثر سیاست های ایالات متحده در هر کدام از این کشورها، بخشی را نیز به مطالعهٔ سیاست های این کشور در دیگر واحدهای سیاسی منطقه اختصاص داده ایم.

لذا پژوهش حاضر از دو بخش تشکیل شده است؛ بخش اول آن به بررسی سیاست های ایالات متحدهٔ آمریکا در ایران اختصاص دارد که در سه فصل تنظیم شده است. فصل اول این بخش به مبانی نظری پژوهش و ارائهٔ یک «الگوی سه دایره ای» اختصاص یافته است و فصل های دوم و سوم به ترتیب به بررسی اهداف آمریکا در ایران و روش هایی که برای برآورده کردن این اهداف در دوره های مختلف حضورش به کار گرفته است پرداخته اند.

بخش دوم پژوهش نیز به بررسی سیاست های ایالات متحدهٔ آمریکا در دیگر کشورهای خلیج فارس به جز ایران اختصاص یافته است. این بخش نیز از سه فصل مروری کوتاه بر تحولات منطقهٔ خلیج فارس در قرن بیستم، شناسایی کشورهای منطقهٔ خلیج فارس و تبیین سیاست های ایالات متحده در منطقه تشکیل شده است.

در پایان شایان ذکر است که انجام این پژوهش مرهون همکاری و مساعدت عزیزان و بزرگواری است که به طور مستقیم و غیر مستقیم به حقیر لطف نموده اند. از آقای دکتر زارعی بخاطر دلگرمی ها و حمایت های متوالی اش، از آقای دکتر ربیع بخاطر مطالعه کتاب و ارائهٔ برخی پیشنهادها و ویرایش و محتوایی، از همسر خانم رستمی بخاطر صبر و بردباری اش در زمان نگارش کتاب و از ناشر محترم بخاطر پیگیری های متوالی اش صمیمانه سپاسگزاری می کنم.

عبدالرضا کلمرزی

تهران، ۱۳۹۴